

PRAVILA TRGOVANJA

električnom energijom na berzanskom tržištu Crne Gore

Verzija 1.0

02/11/2020

Podgorica, Crna Gora

Sadržaj:

- I. Opšti uslovi**
  1. Uvodne odredbe
  2. Uslovi za prijem i trgovanje
  3. Ugovorni odnosi
  4. Proizvodi
  5. Opšte odredbe o trgovanju
  6. Naknade za trgovanje
  7. Vođenje tržišta i nadzor tržišta
  8. Tržišne informacije vezane za trgovanje
  9. Komunikacija
  10. Izmjene i dopune
  11. Mjerodavno pravo i rješavanje sporova
  12. Prelazne i završne odredbe
- II. Aneksi trgovanju**
  1. Pojmovnik izraza
  2. Pravila BELEN-ovih tržišta
    - i. Pravila dan-unaprijed tržišta
    - ii. Pravila dugoročnog tržišta
  3. Specifikacija proizvoda
  4. Pravila za kliring i poravnanje
  5. Pravila ponašanja na tržištu
  6. Cjenovnik usluga
- III. Ugovori o trgovanju**
  1. Zahtjev za registraciju
  2. Ugovor o registraciji
  3. Aneks ugovora o registraciji – Odgovorne osobe

PRAVILA TRGOVANJA

NA BERZANSKOM TRŽIŠTU ELEKTRIČNE ENERGIJE U CRNOJ GORI

UVODNE ODREDBE

Član 1

- 1) Berza električne energije d.o.o. (dalje u tekstu BELEN) odgovorna je za organizovanje i vođenje berzanskih tržišta električne energije u Crnoj Gori (u daljem tekstu BELEN-ova tržišta).
- 2) BELEN-ova tržišta sastoje se od tržišta Dan-unaprijed i Dugoročnog tržišta.
  - a) Dan-unaprijed tržište Učesnicima na tržištu električne energije nudi mogućnost trgovanja dan-unaprijed proizvodima na području Crne Gore u Postupku nadmetanja za svaki Dan isporuke, a na osnovu svih Naloga, odnosno ponuda za kupovinu ili prodaju i cijene Naloga koje su primljene prije zatvaranja kapije. Detaljnije odredbe kojima se određuje trgovanje na dan unaprijed tržištu nalaze se u Pravilima dan unaprijed tržišta, kao i Ugovoru o registraciji i ovim Pravilima trgovanja na berzanskom tržištu (u daljem tekstu: Pravila).
  - b) Dugoročno tržište, nudi mogućnost nadmetanja za dugoročne profile energije sa prethodno definisanim okvirom, a na osnovu svih Naloga, odnosno ponuda za kupovinu ili prodaju i cijene Naloga koje su prispjele prije zatvaranja kapije. Detaljnije odredbe kojima se određuje trgovanje na dugoročnom tržištu nalaze se u Pravilima dugoročne trgovine kao i Ugovoru o registraciji i ovim Pravilima.
- 3) Detaljnije odredbe kojima se određuje Trgovanje BELEN-ovim tržištima biće propisani kroz posebne Aneксе ovih Pravila i Ugovora o registraciji.

Član 2

- 1) Svako od BELEN-ovih tržišta nudi Proizvode za Trgovanje na način kako su opisani u Specifikacijama proizvoda za svako tržište, pod uslovima i obavezama Ugovora o registraciji i Pravila trgovanja.
- 2) BELEN sprovodi i osigurava Kliring i poravnanje transakcija na BELEN-ovim tržištima u skladu sa Pravilima za kliring i poravnanje, koja se odnose na to tržište.
- 3) Sve Transakcije koje se ugovaraju na BELEN-ovim tržištima automatski i obavezno podliježu Kliringu i poravnanju po naknadama koje se odnose na predmetno tržište, što će biti definisano kroz njihova Pravila trgovanja, Ugovor o registraciji i Pravila za kliring i poravnanje.
- 4) Ova Pravila se primjenjuju na sva Trgovanja i na sve Transakcije na BELEN-ovim tržištima i predstavljaju dio Ugovora o registraciji između BELEN-a i svakog Učesnika.

USLOVI ZA PRIJEM I TRGOVANJE

Član 3

- 1) Pravna lica koja žele da trguju na pojedinom ili na svim BELEN-ovim tržištima, prije samog početka trgovanja na bilo kom BELEN-ovom tržištu u obavezi su:
  - a) da se registruju i sklope ugovor o registraciji sa BELEN-om;

- b) ispune zakonski propisane uslove za učestvovanje na crnogorskom tržištu električne energije:
    - i) da se registruju kod Operatora tržišta kao učesnik na crnogorskom tržištu električne energije;
    - ii) da potpišu ugovor o Balansnoj odgovornosti sa Operatorom tržišta i Operatorom prenosnog sistema;
  - c) ispune uslove neophodne za Ugovornu stranu u svakoj Transakciji i u pripadajućoj Klirinškoj transakciji na osnovu Pravila za kliring i poravnanje, Ugovora o registraciji i ostatka Pravila trgovanja za tržište na kojem učestvuju.
- 2) Dodatna pravila i obaveze Učesnika u odnosu na trgovanje navedena su u primjenjivim Ugovorima o trgovanju, Pravilima ponašanja na tržištu i ovim Pravilima.

Član 4

- 1) Pravna lica koja žele da sklope Ugovor o registraciji, u obavezi su da dostave BELEN-u pismeni zahtjev za registraciju u obliku koji je BELEN propisao i objavio na svojoj internet stranici.
- 2) U toku postupka odobravanja prijema i evaluacije potencijalnog Učesnika, BELEN od podnosioca zahtjeva može tražiti dodatne informacije i dokumenta koja su relevantna za procjenu sposobnosti i prihvatljivosti podnosioca Zahtjeva za Registraciju, pri čemu se sva dokumenta tiču pravnog statusa, tehničkog sistema, organizacije, finansijskog izvještaja koji je za prethodne dvije godine sastavljen u skladu sa propisima o računovodstvu, koji sadrži bilans stanja, bilans uspjeha i izvještaj revizora ukoliko je subjekat predmet revizije, iskustva i kompetencije, te moraju biti uredno potpisana od strane ovlaštenog predstavnika.
- 3) BELEN prihvata samo zahtjeve koji ispunjavaju definisane uslove. Zahtjevi podnosioca ne mogu biti odbijeni bez obrazloženja.
- 4) Učesnik s važećim Ugovorom o registraciji može promijeniti izbor BELEN-ovog tržišta na kom želi da učestvuje, kroz postupak izmjene i dopune priloga Ugovora o registraciji, bez potrebe sprovođenja ponovnog postupka registracije novih Učesnika.

ODGOVORNE OSOBE ZA TRGOVANJE

Član 5

- 1) Svaki Učesnik mora u Ugovoru o registraciji imenovati po jednu (1) Osobu odgovornu za trgovanje Učesnika na svakom BELEN-ovom tržištu na kom učestvuje, pri čemu je imenovanje podložno odobrenju BELEN-a, a koje ne može biti nerazumno uskraćeno.
- 2) Učesnik može imenovati istu osobu kao Osobu odgovornu za trgovanje na više BELEN-ovih tržišta.
- 3) Učesnik dobija korisnički račun za pristup odgovarajućoj platformi u skladu sa Pravilima o trgovanju. Na zahtjev, Učesnik može dobiti dodatni korisnički račun, pri čemu za svaki plaća jednokratnu Naknadu kao dodatni korisnik u skladu sa Iznosom Naknada.
- 4) Detaljnije pojedinosti vezane za odgovornosti Učesnika i njegov korisnički račun biće propisane Ugovorom o registraciji.

UGOVORNI ODNOSI

Član 6

- 1) Odnosi između BELEN-a i Učesnika na BELEN-ovim tržištima regulisani su ugovorima. Potpisivanjem Ugovora o registraciji, Učesnici se obavezuju da se ponašaju u skladu sa ovim Pravilima, Pravilima ponašanja na tržištu kao i stavovima i obavezama koji proizilaze iz samog Ugovora o Registraciji.
- 2) Ukoliko Učesnik na BELEN-ovim tržištima ne ispuni obaveze koje proističu direktno ili indirektno iz ovih Pravila, BELEN ima pravo da suspenduje njegovu registraciju ili raskine Ugovor o registraciji u skladu sa uslovima utvrđenim ovim Pravilima.

SPECIFIKACIJA PROIZVODA

Član 7

- 1) BELEN odlučuje i definiše koji će Proizvodi biti uvršteni ili uklonjeni sa njegovih platformi, tako što ih uključuje ili isključuje iz dokumenta Specifikacije proizvoda.
- 2) U slučaju mogućeg uklanjanja nekog proizvoda iz Specifikacije, BELEN će sprovesti detaljnu anketu o tome sa svim Učesnicima koji će o tome biti blagovremeno obaviješteni.

OPŠTE ODREDBE O TRGOVANJU

Član 8

- 1) BELEN održava dan-unaprijed i dugoročnu trgovinu putem elektronske platforme, elektronske pošte i telefonskog sistema (u slučaju da Učesnici imaju problem sa pristupom elektronskoj platformi).
  - a) Sortiranje pristiglih Naloga sprovodi se po principu elektronski zabilježenog vremena prijema ponude.
  - b) U slučaju Naloga koji se predaju putem telefonskog sistema, kao vrijeme prijema ponude se računa vrijeme završetka razgovora u kojem se ponuda predala.
  - c) U slučaju iz stava b) ovog člana, samo nalozi podnešeni najkasnije 30 minuta prije vremena predviđenog za Zatvaranje kapije će biti prihvaćeni.
- 2) BELEN omogućava Trgovanje proizvodima između Učesnika na način što prihvata Naloge i određuje Količinu energije kojom se trgovalo i relevantne cijene po odnosnim pravilima za proračun cijena odgovarajućeg tržišta.
- 3) U slučaju greške u Trgovanju, primjenjivaće se odredbe koje su definisane odgovarajućim pravilima tržišta na kojem se dogodila neophodnost Poništenja Ponude.
- 4) Trgovanje na BELEN-ovim tržištima je anonimno, osim između BELEN-a i pojedinog Učesnika koji unosi Nalog i ulazi u odgovarajuću Transakciju.
- 5) Obrada i uparivanje Naloga i Transakcija podliježe Pravilima trgovanja odgovarajućeg tržišta.
- 6) Učesnici su odgovorni za uspostavljanje elektronske komunikacije sa BELEN-om shodno pravilima BELEN-a i načinu dostavljanja Ponuda koji se propiše za određeni Postupak ili tržište kroz njihova predmetna pravila.
- 7) Ponude koje su poslate od strane Učesnika, ako su prihvatljive, su obavezujuće i nakon izvršenja postaju ugovorne transakcije za prodaju ili kupovinu električne energije.

- 8) Vozni red BELEN-a ima pravo prioriteta u slučaju neslaganja vozni redova sa vozim redom tržišnog učesnika kod operatora tržišta i operatora prenosa, te u tim slučajevima vozni red tržišnog učesnika mora odgovarati ugovornoj transakciji iz tačke 6.
- 9) BELEN će postupati sa svim Nalozima i ostalim informacijama Učesnika koji su dati BELEN-u u odnosu na Transakcije kao povjerljivim, osim u mjeri koja je neophodna za prikazivanje Naloga i Transakcija Učesnicima.
- 10) Svi Nalozi i Transakcije se čuvaju elektronski od strane BELEN-a u bazi podataka. Svi telefonski razgovori vezani za Vođenje tržišta i telefonsko davanje Naloga će biti snimani i sačuvani u skladu sa važećim zakonom. BELEN i Učesnici pristaju na takvo snimanje i obavezni su da daju potrebnu saglasnost svakog od njihovih zaposlenih u skladu sa važećim zakonom.

Član 9

Prilikom podnošenja Naloga, Učesnik mora u svakom trenutku biti na raspolaganju za kontakt telefonom sve dok je Nalog važeći. Nalog će se smatrati važećim sve do kraja relevantnog Postupka ili dok Nalog nije poništen u skladu sa Pravilima predmetnog tržišta na kojima je predat Nalog.

Član 10

Nezavisno od ovih Pravila, BELEN zadržava pravo da, prema sopstvenoj diskreciji i bez prethodnog obavještenja Učesnika, odbije, otkáže ili ne prikaže odnosno ne upari Nalog koji bi prema odluci BELEN-a bio u suprotnosti sa ovim Pravilima, Ugovorom o registraciji ili primjenjivim propisima. Takva odluka mora biti obrazložena i nediskriminatorna, a BELEN će o takvoj odluci odmah obavijestiti Učesnika.

Član 11

BELEN može u svakom trenutku obustaviti Trgovanje na svojim platformama u odnosu na sve ili pojedine Proizvode ukoliko BELEN objektivno utvrdi da je nastupio problem u sistemu koji bi mogao uticati na trgovanje, ili je obustavljanje potrebno zbog nastanka takvog problema ili je planirano trgovanje u suprotnostima sa zahtjevima propisa, ovim Pravilima u cjelosti ili Ugovorom o registraciji.

NAKNADE ZA TRGOVANJE

Član 12

- 1) Naknade za trgovanje obračunavaju se Učesnicima i fakturišu u skladu sa Iznosom Naknada. Osim ako je izričito navedeno, sve Naknade za trgovanje navedene su bez PDV-a.
- 2) Naplatu Naknada za trgovanje sprovodi BELEN u skladu sa Pravilima za kliring i poravnanje.
- 3) Ukoliko Učesnik ne plati BELEN-u predviđenu Naknadu za trgovanje ili ne izvrši ostala plaćanja predviđena ovim Pravilima istekom dana dospijeca, BELEN ima pravo da obračuna zateznu kamatu u skladu sa zakonom.

VOĐENJE I NADZOR TRŽIŠTA

Član 13

- 1) Učesnici su u svakom trenutku trgovanja dužni da postupaju u skladu sa Pravilima ponašanja na tržištu. Postupanje suprotno Pravilima ponašanja na tržištu BELEN će sankcionirati u skladu sa odredbama Pravila ponašanja na tržištu.
- 2) BELEN sprovodi nadzor nad svojim tržištima kako bi osigurao da kompletno trgovanje i ostale djelatnosti na njegovim tržištima budu u skladu sa Pravilima ponašanja na tržištu i primjenjivim zakonom.
- 3) Nadzor tržišta se sprovodi kroz djelovanje kancelarije za nadzor tržišta koju čine dva (2) člana komisije koje imenuje BELEN, ovlašćeni za postupanje u skladu sa Pravilima ponašanja na tržištu.
- 4) BELEN može zatražiti i skupljati informacije Učesnika o njihovom poslovanju.
- 5) BELEN može neposredno od relevantnog Učesnika, Operatora prenosnog sistema ili Operatora tržišta sakupljati podatke o upravljanju tržištem i izmirivanju finansijskih obaveza koji se odnose na ispunjavanje obaveza iz ugovora o balansnoj odgovornosti i obaveza iz dogovorenih voznih redova.

KRŠENJE OBAVEZA IZ UGOVORA, SLUČAJ VIŠE SILE I ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU

Član 14

Detaljne odredbe koje se tiču kršenja obaveza, više sile i odgovornosti za štetu propisuju se Ugovorom o registraciji.

IMOVINSKA PRAVA NA INFORMACIJE O TRANSAKCIJI I OBJAVA INFORMACIJA

Član 15

- 1) Kada Učesnik BELEN-u daje podatke u obliku Naloga ili na drugi način putem elektronskog sistema ili platforme, ti podaci pripadaju BELEN-u.
- 2) Sva prava intelektualnog vlasništva ili imovinska prava bilo koje prirode sadržana u Informaciji o transakciji, uključujući i autorsko pravo (uključujući i bazu podataka, sva prava na bazu podataka i slična prava, bez obzira jesu li zakonski zaštićena ili ne) koja proizilaze iz Trgovanja jesu i u svakom trenutku će ostati imovina BELEN-a.
- 3) BELEN ima pravo da slobodno raspolaze i koristi, ekonomski ili drugačije, takve podatke i intelektualno vlasništvo ili vlasnička prava, podložno primjenjivim ograničenjima u pogledu povjerljivosti.

Član 16

- 1) BELEN može prenositi informacije javnim tijelima, operatoru prenosnog sistema ili operatoru tržišta, ukoliko je to neophodno primjenjivim propisima. BELEN će obavijestiti Učesnika o neophodnom davanju informacija u mjeri u kojoj mu je to dopušteno na osnovu primjenjivog propisa. Takvo postupanje BELEN-a se neće ni u kom slučaju smatrati kršenjem povjerljivosti ili kršenjem prava intelektualnog vlasništva BELEN-a.
- 2) BELEN ima pravo da koristi, objavljuje, prilagodi, ustupa, distribuira i na drugi način postupi sa Informacijama o transakciji i ostalim informacijama koje se odnose na tehnička i finansijska

pitanja, bez dužnosti čuvanja povjerljivosti u odnosu na Učesnike, sve dok se takvim informacijama ne otkriva identitet Učesnika i štiti njegova anonimnost. Učesnici nemaju pravo naknade u odnosu na takvu djelatnost.

KOMUNIKACIJA IZMEĐU UČESNIKA

Član 17

- 1) Sva komunikacija između Učesnika i BELEN-a obavlja se na crnogorskom, srpskom, bosanskom, hrvatskom ili engleskom jeziku.
- 2) Obavještenja koja se daju u skladu sa Pravilima i Ugovorom o registraciji moraju biti u pismenom obliku i predata ili poslata kao dopis ili elektronska poruka BELEN-u na adrese i brojeve koji su navedeni kao kontakt brojevi na internet stranici BELEN-a (ako se šalje BELEN-u) ili na relevantne kontakte iz Ugovora o trgovanju.
- 3) Obavještenja se smatraju predatim u slučaju elektronske komunikacije, na dan na koji ih server primaoca registruje kao primljene ili u slučaju ostalih komunikacija, na dan predaje na odgovarajućoj adresi.

IZMJENE I DOPUNE

Član 18

- 1) BELEN ima pravo da donese izmjene i dopune ovih Pravila.
- 2) BELEN obavještava Učesnika o izmjenama i dopunama ovih Pravila najmanje deset (10) radnih dana prije stupanja na snagu izmjena i dopuna objavom na internet stranici i putem obavještenja koje će biti poslato elektronskom poštom, sa potvrdom isporuke primaocu. Objava na BELEN-ovoj internet stranici je konačan dokaz objave izmjena i dopuna.
- 3) Izmjene i dopune ovih Pravila stupaju na snagu deset (10) radnih dana nakon objave na internet stranici BELEN-a.
- 4) Ukoliko se Učesnik ne slaže s izmjenama i dopunama, Učesnik ima pravo da raskine Ugovor o registraciji putem pismenog obavještenja o raskidu koje mora biti dostavljeno BELEN-u u roku od deset (10) radnih dana od objave izmjena i dopuna ovih Pravila na internet stranici BELEN-a.
- 5) Ako BELEN ne primi pismeno obavještenje Učesnika o raskidu Ugovora o registraciji u roku od deset (10) radnih dana od objave izmjena i dopuna na internet stranici BELEN-a, smatra se da je Učesnik saglasan s predloženim izmjenama i dopunama Pravila trgovanja.
- 6) Ako Učesnik blagovremeno i uredno raskine Ugovor o registraciji na osnovu ovog člana, Ugovor o registraciji raskida se odmah po primanju obavještenja o raskidu.
- 7) Učesnik nema pravo da raskine Ugovor o registraciji u skladu s ovim članom ako se izmjenama i dopunama ovih Pravila nude isti uslovi prijema (odnosno kada se izmjenama i dopunama ovih Pravila ne stvaraju nepovoljniji uslovi za Učesnika u poređenju sa prethodnom verzijom ovih Pravila) ili kada se izmjenama i dopunama predviđaju uslovi prijema koji su povoljniji za Učesnika.
- 8) U slučaju razlika između verzije na crnogorskom i engleskom jeziku ovih Pravila, mjerodavna je crnogorska verzija Pravila.

RAZNO

Član 19

Prava Učesnika na osnovu ovih Pravila mogu biti ustupljena ili prenesena na drugog Učesnika isključivo na osnovu pismene saglasnosti BELEN-a.

Član 20

Ako u bilo kom trenutku neka odredba ovih Pravila postane nezakonita, neispravna, neprimjenjiva ili neobavezujuća u bilo kojem pogledu na osnovu zakona, to neće ni na koji način uticati na ili ometati ni zakonitost, ispravnost, primjenjivost ili izvršenje preostalih stavki ovih Pravila niti na njihovu zakonitost, ispravnost, primjenjivost ili izvršenje.

Član 21

Propust ugovorne strane da realizuje ili kasni u realizaciji svojih prava (djelimično ili u cjelini) na osnovu ovih Pravila, neće predstavljati odricanje od ostalih prava ugovorne strane ili pravnih pouka na koje ima pravo u odnosu na taj ili na neki naknadni događaj.

MJERODAVNO PRAVO I RJEŠAVANJE SPOROVA

Član 22

- 1) Ova pravila, kao i sve transakcije, Kliring i finansijsko poravnanje koji su izvršeni na osnovu ovih Pravila, te sve ugovorne i vanugovorne obaveze koje proizilaze iz ili u vezi sa njima, uključujući sve Ugovore o trgovini, primjenjuju se i tumače u skladu sa crnogorskim pravom.
- 2) Za nadležnost rješavanja eventualnih potraživanja, razlika ili sporova koji mogu nastati iz ili u vezi sa ovim Pravilima, uključujući pitanja vezana za Ugovore o trgovini, za njihovo postojanje, validnost ili raskid, isključivo je nadležan Privredni sud u Podgorici.

PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 23

Ova Pravila stupaju na snagu danom usvajanja od strane Odbora direktora BELEN i objave na internet stranici.